

ℓ

MARIA SVELAND

Nu njuter Maggan!

Modersmjölk, mammaskuld
och bekännelser

**ROMANUS
& SELLING**

www.romanusochselling.se

ISBN 978-91-8977-165-9

Copyright © Maria Sveland 2025

Omslag: Sara R. Acedo

Tryck: Livonia Print, Lettland 2025

Första tryckningen

Prolog

”Nu njuter Maggan!” säger mamma och höjer glaset med det röda boxvinet i en luftskål. Som om njutningen inte blir verklig förrän den är uttalad, men samtidigt med en viss distans eftersom hon pratar om sig själv i tredje person. I andra handen ryker en cigg av märket Prince som hon då och då tar ett bloss av. Sommarkvällen är varm, och ljuden från festglada människor nere på gatan letar sig upp till hennes balkong där vi trängs runt ett litet vitt plastbord.

Jag vet ingen som är så bra på att glädjas åt det lilla som min mamma. Som med ytterst små medel lyckas skapa ett fullgott liv med vänner, aktiviteter, vin och cigg, och som alltid får pengarna att räcka, trots att hon enligt alla definitioner är en av Sveriges cirka 180 000 kvinnliga fattigpensionärer.

Likt de flesta mammor i världen har hon tagit det största

ansvaret för hem och barn. Varit den som funnits där i ur och skur med sina rödfnasiga, upptagna händer och sin sträva omsorg. Ändå har både jag och mina syskon tagit henne för given. Liksom resten av världen ofta tar mammor för givna. Det tycks nämligen ligga i moderskapets dna att hur mycket du än krumbuktat dig och sliter med barn och hushåll så räcker det inte. Moderskapet är per definition ett slukhål av krav, förväntningar, självuppooffring och skuld. Trots det är det ytterst få mammor som sjappar och drar från allt. De allra flesta kämpar på, framförallt av kärlek till barnen.

Relationen till ens mamma är ofta en av livets viktigaste. Det var på sin mamma som fyrtiosexåriga George Floyd ropade när den vita polismannen Derek Chauvin långsamt kvävde honom till döds med sitt knä hårt tryckt mot hans rygg i maj 2020. Floyds mamma hade varit död i två år, och även om hon levt hade hon med stor sannolikhet inte förmått rädda honom. Ändå ropade han på henne, liksom många av oss ropat på våra mammor i svåra ögonblick. Som när man automatiskt ber Gud om hjälp, även om man inte är troende.

Och på många sätt är en mamma en slags gud för det lilla barnet, en högre makt som tycks besitta magisk kraft och kärlek, allvetande och full av omsorg. Inte konstigt att det är Gud och mamma vi ber om hjälp när livet blir övermäktigt.

Det är mammor som trots svåra umbäranden, fattigdom, våld och krig startar skyddsboenden och utbildnings-

centrum i fattiga slumområden. Som ser till att barnen får mat på bordet – även om det innebär att de själva blir utan. Som tar vid när samhället inte förmår eller vill vara ett stöd.

Jag vill gå så långt som att påstå att det är mammor som bär upp den här världen. En slags superhjältinnor. Inte minst min egen Mamma Maggan. Om henne och alla andra mammahjältinnor vill jag skriva, en hyllning, men samtidigt en uppgörelse med det pålagda och begränsande moderskapet som emellanåt känns som en kulturell *gaslighting*. Institutionen Moderskap som så ofta gjort mig förvirrad och olycklig sedan den dag då en läkare lirkade ut min son med varliga, plastbehandskade händer. I högtalarna sjöng Nina Simone ”I shall be released” medan åtta människor i gröna operationsrockar och munskydd jobbade tyst och effektivt under lampornas obarmhärtiga ljus. Någon lade min son vid mitt bröst, en annan sydde ihop mig, och jag grät samma urgråt som miljarder kvinnor gråtit när de för första gången håller sitt barn. Eufori och lättnad, men också rädsla inför det nya okända, det som kallas moderskap.

Dygnet som följde hade jag svårt att ta blicken från mitt barn ens en liten stund. Jag närstuderade hans små naglar, hans veck runt ögonen, hans rygg, hans tunna underarmar. Sniffade honom i nacken, kysste hans tunna, mjuka hår. Det var en kärlekspsykos. Hormonerna gjorde mig övermänskligt vaken – sov jag överhuvudtaget något de där första nätterna? Det måste jag ha gjort, men jag minns det inte.

Några dagar senare tvingades vi lämna vårt trygga rum. Halvgalen och utmattad, nedkladdad av blod och andra kroppsvätskor, full av optimism, feminism och en storartad naivitet, haltade jag ut från Huddinge sjukhus, framåtböjd på grund av operationsärret men trotsigt förvissad om att livet skulle bli som förut. Det måste det. Visserligen hade ett mirakel inträffat, och jag var så pass gammal att jag borde känna till att mirakel alltid medför omvälvande förändringar. Men det gjorde jag inte. Jag tänkte ungefär så här: Vårt älskade barn är välkommet till *vårt* liv, han är här på *våra* villkor. Vi ska älska honom, och samtidigt ta med honom på alla äventyr som hittills ingått i vårt liv.

I efterhand framstår det som ofattbart korkat, det tar emot att medge att jag på riktigt föreställde mig att vi skulle fortsätta som förut: resa, ha lägenhetsfester varenda helg och vänner som sov över i en hög i soffan i tid och otid. Och ovanpå det ostörd jobbtid, lästid, träningstid, fritid – med det lilla undantaget att en bebis hängde mot bröstet i en bärsele. Ett charmigt litet bihang till charmiga oss. Jämställdheten var det minsta problemet – trodde jag – eftersom vi båda var feminister och såg det som självklart att dela lika på föräldraledighet, vabb, nattning, matning, blöjbyten och allt annat som kunde tänkas följa i föräldraskapets kölvatten.

Hade allt detta handlat om någon annan, en vän, hade jag sett på henne med snälla ögon och försökt hitta för mildrande omständigheter. Tröstat och sagt att det var förståeligt, rentav fint, att vilja tro det bästa.

Nu betraktar jag mig själv med lika föraktfulla ögon som jag betraktar karaktärerna i en skräckfilm när de mot bättre vetande går upp ensamma på vinden för att de hört ett konstigt ljud. Det är svårt att känna empati för sådana idioter.

Det är svårt – till och med så här i efterhand – att känna empati för denna nyblivna mamma som var jag. Skyll dig själv!

Väldigt lite med mitt så kallade moderskap stämde överens med det jag läst och hört om hur en mamma borde känna och agera. Den så kallade naturliga modersinstinkten att från och med nu säga upp prenumerationen på mig själv, att inte längre ha någon längtan efter sådant som inte inkluderade barnet fanns inte hos mig. Kanske var jag för ung och omogen, kanske hade det varit annorlunda om jag varit trettiofem istället för tjugoåtta?

Det enda jag kunde relatera till var den villkorslösa kärleken; den fanns där från första sekund, hel och ren. Tack och lov. Men den grumlades av mitt dåliga samvete över att jag fortfarande hade mage att längta efter egen tid: att läsa tidningen ifred, duscha länge, att få skriva, tänka, jobba. Jag upptäckte snart att jag delade denna skamfyllda längtan med många andra mammor, medan min man och andra pappor i min närhet inte tycktes lida av hälften så dåligt samvete, trots att det var de som försvann till sina jobb efter ynka två veckors gemensam föräldraledighet.

Det ledde så småningom till att jag skrev min första

roman, *Bitterfittan*, som kom ut 2007 och var en slags uppgörelse med familjelivet och moderskapsmyten, eller som det formulerades i en mening på bokomslaget: "Hur ska vi någonsin kunna få ett jämställt samhälle när vi inte ens klarar av att leva jämställt med den vi älskar?" En mening det går lika bra att vända på, för hur ska vi någonsin kunna leva och älska jämställt när samhället omkring oss är så förbannat ojämställt?

Innehållet skiljer sig inte nämnvärt från det som feministerna formulerade redan på 70-talet, ändå väckte den starka känslor hos många. Så här närmare arton år senare har jag fortfarande svårt att förstå det; innebörden var egentligen inte särskilt kontroversiell. Men en strid om verklighetsbeskrivningen uppstod: kritikerna menade att huvudpersonen Saras klagan på bristande jämställdhet i sitt äktenskap var överdriven. Vi levde ju trots allt i ett av världens mest jämställda länder där alla lagliga och många praktiska förutsättningar för att välja ett jämställt familjeliv fanns på plats. Så vad gnällde hon för?

Ett annat spår i kritiken handlade om Saras dåliga moderskap, som alltså var detsamma som Maria Svelands dåliga moderskap eftersom total sammanblandning av författarinna och huvudperson rådde.

Otaliga krönikor (det här var 2007 och debatten fördes fortfarande i gammelmmedia) handlade om krönikörernas egna moderskap. I målande beskrivningar förklarade de hur mycket de älskade sina barn – till skillnad från Maria Sveland.

Vissa tyckte att porträttet av min dåvarande man skildrade en fantastisk, jämlik, modern man. (Vad gnällde jag för?) Andra ansåg att han var ett svin. (Varför skiljde jag mig inte?)

En krönikör i en av våra största kvällstidningar, Johan Hakelius, spekulerade till och med över hur mitt kön smakade. Han svarade sig själv: bittert som för mycket muskotnöt i en äppelkaka som borde vara söt.

Min dåvarande man övervägde seriöst att skriva till Johan och upplysa honom om den exakta smaken på min våta daggmärk, men jag övertalade honom att låta bli. Vi kunde gott låta Johan ha sina fantasier om mitt kön ifred. Något kul måste en man som alltid går klädd i kliande tweed få ha.

Ingen av de som provocerades av *Bitterfittan* skrev krönikor med rubriker som "Moderniteten är en kvinnofälla!" eller "Huskvinnans återkomst och konservatismens förbjudna lockelse". Det kom långt senare. Vid tiden för *Bitterfittans* publicering rådde trots allt konsensus om att jämställdhet var ett önskvärt ideal.

Varje epok pådyvlar moderskapet sina alldeles särskilda dogmer, och med det följer att varje ny generation kvinnor behöver förhålla sig till vad de vill behålla av det gamla och vad som behöver revideras. Men varför kvinnor som kunde vara mina yngre systrar numera vill vara *trad wives* och *soft girls*, och romantiserar det traditionella moderskapet som min och tidigare generationer kämpat för att befria sig från, är svårförståeligt. För lika mycket som moderskapet

är biologi och ursprung, lika biologisk och ursprunglig är kvinnors frihetslängtan. Lika naturligt och universellt som moderskapet anses vara, lika stark och rättmätig är kvinnors längtan efter frigörelse. Båda kräver att få existera, och det borde inte behöva vara en motsättning. Vi lever trots allt på 2000-talet, i ett århundrade som åtminstone på pappret påstår sig vara modernt. Ändå tycks vissa saker klänga sig fast vid det gamla med förvånansvärd kraft, ett trögflytande, sötaktigt klegg som påminner om de första dropparna råmjölk. Med hög halt av protein och mineraler som gör den lättare att koagulera.

Varje gång kvinnor artikulerat krav på frigörelse har det ställts mot barnens behov, något som Eva Moberg formulerade redan 1961 i essän "Kvinnans villkorliga frigivning": "Moderskärleken är historiens mest exploaterade känsla, inte endast i de enskilda fallen utan också i det stora sociala perspektivet. Att hävda kvinnans rätt som individ i förhållande till barnets rätt, är detsamma som att bli ansedd asocial, onaturlig, okvinnlig, omänsklig, rabiat m.m."

Värden och uppfostran av ett barn är en rent mänsklig och moralisk angelägenhet som inte nödvändigtvis hör ihop med kvinnans biologi, menade hon, och det patriarkala narrativet som påstod det motsatta var en slags subtil form av antifeminism.

Trots att vi lever i en del av världen som gärna framhåller hur jämställd den är – i synnerhet när det handlar om föräldraledighet där vår nation är bäst i klassen – får alla kvinnor som är lite för öppenhjärtiga om sin frihetslängtan

en örfil. Trots alla progressiva politiska reformer är moderskapsinstitutionen fortfarande en konservativ institution med trånga och syrefattiga rum.

Ända sedan jag blev mamma för över tjugo år sedan har jag insett att jag tillhör B-laget av skammade mammor, en som har uppenbara problem med att underordna sig maktordningen där biologin påstås vara överordnad frihetslängtan, och som dessutom inte har den goda smaken att hålla käften om det. Genom mitt tjugotvååriga moderskap löper på grund av detta en blodig navelsträng av mammaskuld. Ändå har jag febrilt sökt efter berättelser om moderskap som kan bekräfta att jag inte är så usel om jag befarar. Eller som åtminstone kan ge mig välbehövliga perspektiv och någon slags relativiserande tröst.

Så jag läste, sökte och skrev. Irrade från de första doftminnena av min egen Mamma Maggan, vidare till jungfru Maria, Sarah Palins *Mama Grizzly*, Ingrid Bergman, Enid Blyton och tillbaka till mitt eget moderskap och omvärldens fördömanden då jag sällan klarade av att leva upp till förväntningarna på hur en mamma ska bete sig.

Ju mer jag skrev, desto mer fylldes jag av vördnad för min egen Mamma Maggan, och alla mammor som likt henne bär den här satans världen på sina slitna axlar.

Det blev en hyllning och en uppgörelse. Möjligen ett försvarstal, kanske en anklagelseakt? Eller rentav en självhjälpbok till alla nyblivna mödrar? En tröst för de mammor som liksom jag förtärs av en gnagande känsla av att på något märkligt sätt ha misslyckats med vårt moderskap.

En häxblandning som kommer att göra dig berusad och lämna dig med dålig smak i munnen och en sprängande huvudvärk.